

Asia: VN/26873/2024

Lausuntopyyntö: Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumisesta annetun direktiivin (NKV-direktiivi) täytäntöönpano; työryhmän mietintö

Direktiivin suhde nykytilaan

Mitä huomioita teillä on kansallisen nykytilan ja direktiivin suhteen arvioinnista? Pyydämme arviossanne keskittymään siihen, mitä direktiivi näkemyksenne mukaan edellyttää vähimmäistasolla.

Sosialidemokraattiset Naiset kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esitysluonnoksesta, jolla pannaan täytäntöön Euroopan unionin naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumista koskeva direktiivi (EU) 2024/1385.

Mietinnössä on kattavasti tarkasteltu direktiivin vaatimuksia ja kansallista lainsäädäntöä. Muistio avaa naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaa koskevaa sääntelyä monipuolisesti ja huomioi moniperustaisen syrjinnän. Työtä on yhä paljon tehtävänä ennen kuin uhrien oikeudet toteutuvat täysimääräisesti ja Istanbulin sopimuksen velvoitteet saadaan kunnolla toimeenpannuiksi.

Sosialidemokraattiset Naiset on huolissaan siitä, että direktiivin toimeenpano jää toteutumaan vain vähimmäisvelvoitteiden tasolla. Naisiin kohdistuva väkivalta on Suomessa edelleen vakava ihmisoikeus- ja tasa-arvo-ongelma, ja Suomi kuuluu yhä EU:n naisille väkivaltaisimpien maiden joukkoon. Tässä tilanteessa, jossa kuluvasta vuodesta uhkaa tulla naissurmien ennätysvuosi ja naisiin kohdistuva väkivalta on edelleen valitettavan yleinen ongelma, direktiivin toimeenpanon tulee olla selvästi kunnianhimoisempi kuin vain minimitason täyttäminen. Sen pitäisi toimia mahdollisuutena vahvistaa väkivallan vastaista työtä ja parantaa uhrien oikeuksien toteutumista.

Sosialidemokraattiset Naiset korostaa, että lainsäädännön lisäksi on varmistettava viranomaisten koulutus, tiedottaminen ja riittävät resurssit. Tutkimustulokset osoittavat, että vaikka lainsäädäntö mahdollistaa puuttumisen väkivaltaan, ennaltaehkäisyssä, uhrien kohtaamisessa ja palvelupoluissa on merkittäviä puutteita.

Lisäksi haluamme korostaa, että naisiin kohdistuvan väkivallan torjunta edellyttää kokonaisvaltaista ja rakenteellista otetta. Kuten Amnesty ja Yhdenvertaisuusvaltuutettu ovat korostaneet tarvetta ns. rakennelaiksi kutsutulle sääntelylle, joka kokoaisi väkivallan vastaiset toimet yhdeksi velvoittavaksi kokonaisuudeksi. Direktiivin toimeenpano tarjoaa mahdollisuuden vahvistaa tätä näkökulmaa.

Keskeiset ehdotukset

Mikä on näkemyksenne esityksen keskeisistä ehdotuksista ja suhteesta direktiivin edellyttämään vähimmäistasoon? Pyydämme kommentoimaan jokaista kohtaa erikseen kunkin otsikon alle.

Sosialidemokraattisten Naisten mielestä mietinnön ehdotukset ovat tärkeitä edistysaskelia väkivallan torjunnassa. Lisäksi rikoslaissa tulisi huomioida tekijän ja uhrin läheisen suhteen kirjaaminen koventamisperusteeksi. Nykyään tekijän ja uhrin pari- tai muu lähisuhde ei ole lakiin kirjattu koventamisperuste, mutta tuomioistuimet voivat huomioida sen rangaistusta harkitessaan.

Lisäksi korostamme, että direktiivin vähimmäistaso ei yksin riitä vastaamaan väkivallan rakenteellisiin juurisyihin. Tarvitaan kokonaisvaltaisempi lainsäädäntökehikko, joka tunnistaa väkivallan sukupuolistuneen ja yhteiskunnallisen luonteen. Lähisuhdeväkivallan vähentäminen edellyttää määrätietoista ja pitkäjänteistä työtä, johon vaaditaan niin valtion viranomaisten, oikeuslaitoksen, kuntien ja hyvinvointialueiden kuin järjestöjen yhteistyötä. Sosialidemokraattisten Naisten mielestä tämän yhteistyön kehittämiseksi tuleekin edistää sekä kansallisesti lähisuhdeväkivaltasurmiin keskittyvän tutkimusyksikön perustamista että ns. rakennelain säätämistä.

Suomen tulee myös toimeenpanna Istanbulin sopimus täysimääräisesti ja tähän tulee varata tarpeelliset resurssit.

Asianomistajan suojelun tarpeen arviointia koskeva ehdotus

Sosialidemokraattisten Naisten mielestä ehdotus on tarpeellinen. Riskiarvioinnissa tulee huomioida kaikki fyysiset ja henkiset väkivallan muodot, myös verkossa tapahtuva väkivalta ja pakottava kontrolli. Uudistus vahvistaisi uhrien turvallisuutta ja yhdenmukaistaisi käytäntöjä kaikkialla Suomessa.

Riskinarvioinnin tulee olla yhdenmukaista, koulutettua ja riittävästi resursoitua. Sosialidemokraattiset Naiset haluaa korostaa, että pelkkä velvoittava pykälä ei riitä, jos viranomaisilla ei ole aikaa tai osaamista toteuttaa arviointia laadukkaasti.

Rikoslain muuttamista koskeva ehdotus

Sosialidemokraattisten Naisten mielestä ehdotettu uusi rangaistussäännös henkilötiedon levittämisestä toisen terveyden vahingoittamiseksi on tärkeä edistys digiväkivallan torjunnassa. Teknologian nopea kehitys edellyttää, että lainsäädäntö vastaa myös uusiin ilmiöihin, kuten tekoälyn tuottamiin syvävääreennöksiin. Samalla korostamme tarvetta jatkaa digitaalisen väkivallan eri ilmenemismuotojen arviointia ja kehittää viranomaisten valmiuksia tunnistaa ja tutkia näitä rikoksia.

Ehdotus erityisen suojelun tarpeessa olevan asianomistajan kuulustelua koskevien säännösten laajentamisesta koskemaan seksuaalirikoksen tai lähisuhdeväkivallan asianomistajan lasta tai asianomistajan kanssa samassa kotitaloudessa asuvaa hänestä riippuvaisessa asemassa olevaa henkilöä, joka on muodollisesti rikosprosessissa todistajan asemassa

Sosialidemokraattiset Naiset pitää esitystä kannatettavana. Lisäksi on varmistettava, että lasta kuullaan aina tämän edun mukaisesti, turvallisesti ja traumainformoidusti. Lapselle tulee järjestää kuulemisen jälkeen tarvittavat tukitoimet ja varmistaa, että hän ohjautuu avun piiriin.

Erityisen suojelun tarpeen lisäksi on tärkeää tunnistaa lapsen rooli väkivaltatilanteessa laajemmin. Lapsen todistaessa väkivaltaa lapsi on aina uhri, vaikka hän ei olisi ensisijainen kohde. Erityisen vakavaa tämä on silloin, kun väkivallan osapuolina ovat lapsen läheiset. Nykyinen lainsäädäntö ei riittävällä tavalla tunnista sitä, että pelkkä lapsen läsnäolo väkivaltatilanteessa lisää teon vahingollisuutta merkittävästi.

Sosialidemokraattisten Naisten mielestä rikoslain 6 luvun 5 §:ään tulee lisätä uusi kohta, jonka mukaan rangaistusta koventavana perusteena otetaan huomioon se, että rikos on tehty lapsen läsnä ollessa. Koventamisperusteen soveltaminen ei edellyttäisi, että lapsi olisi rikoksen välitön kohde, vaan riittävää olisi, että lapsi on ollut tilanteessa läsnä ja voinut havaita teon.

On arvioitu, että lapsen aseman selvittäminen voisi lisätä viranomaisten työtä ja kustannuksia, esimerkiksi lapsen kuulemisen tai kuulustelun vuoksi. Lisäksi rikosprosessiin osallistuminen voisi olla lapselle kuormittavaa. Näitä huolia ei pidä sivuuttaa, mutta niiden perusteella ei voida jättää lapsen kokemaa vahinkoa tunnistamatta. Sosialidemokraattiset Naiset painottaa, että lapsen oikeuksien ja suojelun tulee aina mennä taloudellisten näkökohtien edelle.

Ehdotus asianomistajan yhteystietojen välittämistä tukipalveluihin koskevan säännöksen laajentamisesta koskemaan erityisen suojelun tarpeessa olevaa seksuaalirikoksen tai lähisuhdeväkivallan asianomistajaa

Sosialidemokraattiset Naiset pitää ehdotusta kannatettavana. On tärkeää, että erityisen suojelun tarpeessa olevien uhrien yhteystiedot välitetään tukipalveluihin automaattisesti ja viiveettä. Tämä voi parantaa palveluiden saavutettavuutta ja ennaltaehkäistä väkivallan uusiutumista.

Sosialidemokraattiset Naiset kiinnittää huomiota siihen, että moni tukipalvelu on kolmannen sektorin järjestämä. Järjestöjen rahoituksen turvaaminen on siten välttämätön edellytys väkivallan vastaisen työn toteutumiselle.

Lisäksi Sosialidemokraattiset Naiset muistuttaa, että lähisuhdeväkivallan ominaispiirre on, että palveluihin hakeutumisen kynnyks on erittäin korkea. Siten on tärkeää turvata myös sellaisten palvelujen saatavuus, joista tukea voi hakea anonyymisti sekä välittää tällaisista palveluista tietoa tilanteissa, joissa asianomistaja ei suostu yhteystietojensa välittämiseen.

Ehdotus yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävästä jatkossa seurata ja arvioida Istanbulin sopimuksen ohella NKV-direktiivin tarkoittamia toimintapolitiikkoja ja toimenpiteitä, joiden tarkoituksena on ehkäistä ja torjua direktiivin soveltamisalaan kuuluvan väkivallan kaikkia muotoja

Sosialidemokraattiset Naiset näkee, että valtuutetun roolin vahvistaminen on perusteltua. Riippumaton seuranta tukee direktiivin toimenpiteiden edistämistä ja niiden seurantaa.

Vaikka mietinnössä todetaan, ettei tämä lisää valtuutetun tehtäviä tai tuo lisäkustannuksia on tärkeää, että tälle toiminnalle varataan riittävät resurssit ja toimivaltuudet. Mietinnössäkin todetaan, että direktiivin vähimmäistasoa laajempi tarkastelu vaatisi lisäresursseja.

Seri-tukikeskuksia koskeva ehdotus

Sosialidemokraattisten Naisten mielestä tukikeskusten lakisääteisyys on tärkeä edistysaskel. Lakisääteinen järjestämisvastuu vahvistaa palvelujen jatkuvuutta, yhdenvertaista saatavuutta sekä uhrien oikeuksien toteutumista. Palveluiden tulee olla saavutettavia koko maassa, ja rahoituksen on oltava pitkäjänteistä ja ennakoitavaa.

Seri-tukikeskuksiin liittyvä muutosehdotus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin

Tämä tukee uhrien maksutonta pääsyä palveluihin. Maksuttomuus on olennainen osa uhrin oikeusturvaa ja toipumista.

Vaikutukset

Millaisia taloudellisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Sosialidemokraattiset Naiset korostaa, että naisiin kohdistuvan väkivallan yhteiskunnalliset kustannukset ovat erittäin suuret. Pelkästään terveydenhuollon vuosittaiset menot ovat arviolta vähintään 150 miljoonaa euroa.

Siksi uhrien suojeluun, palveluihin ja väkivallan ehkäisyyn tehtävät investoinnit ovat sekä inhimillisesti että taloudellisesti perusteltuja. Niistä säästäminen ei ole järkevää lyhyellä eikä pitkällä aikavälillä.

Millaisia vaikutuksia viranomaisten toimintaan arvioitte esityksellä olevan?

Sosialidemokraattiset Naiset korostaa, että viranomaisten monipuolinen koulutus ja riittävät henkilöstöresurssit ovat edellytys sille, että direktiivi voidaan toimeenpanna.

Millaisia muita yhteiskunnallisia vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan?

Esitetyt toimenpiteet vievät palveluja ja toimintaa oikeaan suuntaan, mutta Sosialidemokraattiset Naiset korostaa, että toimeenpanon kunnianhimoa on nostettava. Nykyiset ehdotukset ovat askel eteenpäin, mutta eivät vielä riittävä taso.

Millaisia muita vaikutuksia arvioitte esityksellä olevan? (Esimerkiksi ihmisryhmiin kohdistuvat vaikutukset)

Sosialidemokraattiset Naiset korostaa, että väkivalta on viheliäs ja sitkeä yhteiskunnallinen ilmiö, johon liittyy ylisukupolvisuutta ja syvälle juurtuneita asenteita. Sen vuoksi naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen työ on keskeistä, kun halutaan ylipäättään kitkeä ja ennaltaehkäistä myös esimerkiksi miesten välistä väkivaltaa yhteiskunnassa.

Vaihtoehtoiset ratkaisut

Onko jokin muu tapa, jolla direktiivin edellyttämät vähimmäisvelvoitteet voitaisiin toteuttaa?

Keskeistä on, että toimiin varataan riittävät resurssit ja että ne toteutetaan oikea-aikaisesti. Sosialidemokraattiset Naiset korostaa, että toimien tulee olla kunnianhimoisia.

Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Miten kommentoitte mietinnön näkemyksiä, jotka koskevat suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä (mietinnön jakso 11)?

-

Muut havaintonne ja kommenttinne esitysluonnoksesta

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Mietinnössä on hyvin huomioitu väkivallan rakenteet ja sen ilmeneminen työelämässä, vapaa-ajalla ja luottamustoimissa. Yhteiskunnalliseen keskusteluun osallistuviin tai julkisuudessa työnsä vuoksi näkyviin henkilöihin kohdistuva häirintä, vainoaminen ja vihapuhe voivat olla merkittävä este osallistumiselle. Ne kohdistuvat usein korostetusti naisiin ja vähemmistöjen edustajiin.

Sosialidemokraattiset Naiset haluaa korostaa, että demokratian kannalta on vakava ongelma, että erityisesti luottamustehtävissä toimivat naiset ja vähemmistöjen edustajat kohtaavat häirintää ja väkivaltaa. Tämä rampauttaa demokratiaa ja estää joitakin lähtemästä ehdolle sekä vaikuttamasta yhteisiin asioihin. Tähän tulee kiinnittää enemmän huomiota jatkossa. Maalittaminen ja vihapuhe tulee kriminalisoida.

Lisäksi Sosialidemokraattiset Naiset korostaa, että verkkohäirintään puuttuminen edellyttää lisää sääntelyä, esimerkiksi velvoitteita verkkoalustoille poistaa suostumuksetta julkaistuja intiimejä kuvia viiveettä.

Lisäksi tarvitaan kokonaisvaltainen ns. rakennelaki, joka kokoaa väkivallan vastaiset toimet yhteen ja velvoittaa viranomaiset systemaattiseen ennaltaehkäisyyn ja uhrien suojeluun.

Muut havaintonne ja kommenttinne direktiivin vähimmäisvelvoitteita pidemmälle menevistä (kansallisista) tarpeista naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumiseksi?

Voitte lausua tämän väliotsikon aiheesta alla.

Sosialidemokraattiset Naiset näkee, että arvioidessa nykytilannetta mietintö ei huomioi tarpeeksi tekoälyn nopeaa kehitystä ja sen myötä ilmentyviä uusia väkivallan muotoja kuten tekoälyn tuottamia deepfake-kuvia. Tällä hetkellä rikoslaissa rangaistavaa on oikeaa henkilöä esittävien suostumuksettomien seksuaalisten syväväärännösten levittäminen. Sen sijaan materiaalin valmistaminen tai hallussapito ei ole rangaistavaa. Tekoälyn tuottamien syväväärännösten valmistaminen ei siis ole rangaistavaa, vaikka levittäminen on. Kansallisesti voidaan säätää direktiiviä vahvempaa suojaa, ja Sosialidemokraattiset Naiset pitää tärkeänä, että myös materiaalin valmistaminen kriminalisoidaan.

Rakennelain valmistelu on tärkeä kansallinen ratkaisu, joka luo yhtenäisen ja velvoittavan rakenteen väkivallan ehkäisylle, uhrien suojelulle ja viranomaisten yhteistyölle. Sosialidemokraattiset Naiset näkee, että tämä tukee myös direktiivin toimeenpanoa.

Lisäksi Sosialidemokraattiset Naiset näkee, että lainsäädäntöä tulee tarkentaa väkivallan ja häirinnän määritelmien osalta. Tuleekin arvioida rikoslain sukupuolivaikutukset kokonaisvaltaisesti ja uudistaa lakia, jotta se tunnistaa paremmin naisiin kohdistuvan väkivallan eri muodot. Naismurhat (femicide) tulee kirjata Suomen rikoslakiin erikseen.

Näiden lisäksi Sosialidemokraattiset Naiset näkee, että lähestymiskieltojen valvontaa tulee tehostaa, esimerkiksi valvomalla lähestymiskieltoja sähköisesti ja hyödyntämällä valvontapantoja kaikissa korkean riskin tilanteissa. Tulee ottaa myös käyttöön määräajat lähestymiskieltohakemusten käsittelylle.

Sosialidemokraattiset Naiset haluaa korostaa, että on äärimmäisen tärkeä turvata rahoitus uhri- ja tekijäpalveluille. Lisäksi yhteiskunnan tulee tunnistaa väkivaltatyötä tekevien järjestöjen rooli keskeisenä ja tärkeänä palveluntarjoajana.

Sosialidemokraattiset Naiset näkee, että naisiin kohdistuvan väkivallan vähentäminen edellyttää pitkäjänteistä, poikkihallinnollista ja riittävästi resursoitua työtä. Direktiivin toimeenpano tarjoaa tähän tärkeän mahdollisuuden, eikä sitä tule rajata vain vähimmäisvelvoitteiden täyttämiseen.

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Kettunen Noora
Sosialidemokraattiset Naiset